

MUNMANY MUNTAL, Mireia (2017): *La gestió del patrimoni literari*. Tarragona: Publicacions Universitat Rovira i Virgili, 230 p.

D'entrada hem de congratular-nos de l'arrencada d'una col·lecció dedicada al patrimoni literari («Col·lecció Patrimoni Literari») i que el títol que l'obre tracti de la reflexió teòrica sobre què vol dir i què comprèn el terme patrimoni literari. Fins ara, només ens consta l'aportació de Francesca Ucella: *Patrimonio literario e identidad: la valorización de lugares, paisajes y memoria compartida en Italia y Cataluña* (la seva tesi doctoral de 2016), i el volum *Literatura, territori i identitat: la gestió del patrimoni literari a debat* (Girona: Curbet, 2011), que aplegava les intervencions dels sis seminaris organitzats per Espais Escrits entre 2005 i 2010 a Vilanova i la Geltrú, Sitges, Móra d'Ebre i Benissanet, Barcelona, Folgueroles i Badalona.

El llibre de Munmany, fruit de la seva tesi doctoral defensada el 2016 a la Universitat de Vic / Universitat Central de Catalunya, està organitzat en set capítols d'interès desigual; en aquesta desigualtat hi traspua l'interès personal per la gestió del patrimoni, tasca a la qual s'ha dedicat l'autora durant anys.

El primer capítol, possiblement el més teòric, tracta del concepte de patrimoni literari i tots els seus derivats a partir del que n'han dit els principals teòrics (prioritàriament Itamar Even-Zohar, però també Jakobson, Prats, Benjamin, Todorov, Bloom, Said, Sullà...).

D'entrada, el posicionament és teòricament molt clar: el patrimoni literari és de cabdal importància perquè, «d'una banda, ens ofereix mecanismes per sentir-nos identificats com a societat i, de l'altra, per distingir-nos davant dels altres, a més de proporcionar-nos models d'explicació del món útils per intentar entendre'l i actuar-hi en aquests moments d'incertesa». Seguint Even-Zohar i la teoria dels polisistemes, repassa tots els àmbits des d'on podem tenir accions favorables al desenvolupament del patrimoni literari. Destaca com a primordial l'escola. En la teoria, tot el que l'autora destil·la sobre el tema en àmbits com el de la gestió, en què ella té una experiència fora de dubte, podem admetre-ho com a vàlid. És quan valora el paper de l'escola que creiem que ho fa sobre premisses poc contrastades. La literatura i, doncs, el patrimoni literari, que s'hi basa en gairebé tots els aspectes, és avui més que mai una valor a la baixa en el nostre sistema d'ensenyament, amb una feble i discutible funció cultural en els àmbits de valoració social.

És cert que no es conserva i es transmet qualsevol llegat literari, «sinó aquell que gràcies a la manera com ha utilitzat el llenguatge i el pensament que ha generat, ha despertat un interès comú a la societat, que ha fet possible que sobrevisqués al pas del temps». Això seguiria sent vàlid si en el nostre sistema d'ensenyament es formés l'alumnat en la creença que la literatura i el seu patrimoni immaterial és una eina bàsica per entendre el món d'ahir, el d'avui i presuposar per on pot encarrilar-se el demà. En la teoria, tot correcte; però quina formació/informació es dona en el nostre sistema d'ensenyament i de quina manera lectora formem l'esperit crític de l'alumnat si abans no els formem com a hipotètics consumidors adults de literatura de totes les èpoques? Per posar només un exemple indiscutible: quina mena de consumidors del patrimoni literari seran aquelles generacions que no tindran idea dels sistemes canònics (història literària) tant nacionals com internacionals? Només cal que cerquin informació a les xarxes? Amb quin criteri destriaran el gra de la palla?

Està molt bé que l'autora reivindicui el sistema isomòrfic d'Even-Zohar sobre la interacció del patrimoni literari amb els altres patrimonis (artístic, social, econòmic, polític...). Tanmateix, serà aquesta formació transversal el que bàsicament mancarà en la formació de les futures generacions. La formació literària no té a hores d'ara, i sembla que no tindrà, una funció troncal sobre els àmbits més diversos del que s'anomena perifèries culturals. De fet, Even-Zohar dona una gran rellevància a la institució & acadèmia dins el polisistema on situa de potenciador de la literatura, per la seva situació de «venedor» des d'una posició de poder. Aquest no ha estat mai, ni menys encara és ara, el cas català. Per ser justos, la dècada dels vuitanta i noranta del segle passat foren els anys més dinàmics i productius en aquest sentit. Després tot ha estat anar rebaixant l'exigència i l'ambició dels estudis literaris en el nostre sistema d'ensenyament, de la bàsica a la universitat.

De fet, Munmany ja admet la posició fronterera i, per tant, poc o gens decisiva, del patrimoni literari, «lluny d'influir en la presa de decisions i ocupar una posició de centralitat dins el marc general de la cultura». Ens hauríem de demanar els perquès d'haver arribat a aquesta situació ja no de frontera sinó de marginalitat social. Llengua i, per tant, literatura, encara en totes les cultures avançades i sòlides, és a dir, amb un veritable Estat que vetlla per la seva salut, són forjadors de la identitat i la cohesió sociocultural d'una comunitat volguda nacional. Hi entrarien conceptes tan diàfans com identitat nacional, memòria col·lectiva, lleialtat a una llengua i una cultura que, alhora, ens singularitza però que ens connecta amb els grans canvis i les grans evolucions internacionals... Perquè, tal com oportunament addueix Munmany seguint Todorov: «La literatura obre fins a l'infinit aquesta possibilitat d'interacció amb els altres i, per tant, ens enriqueix infinitament. Ens proporciona sensacions irremplaçables que fan que el món real esdevingui més carregat de sentit i més bell. Lluny de ser un simple afegit, una distracció reservada a les persones educades, permet que cadascú respongui millor a la seva vocació d'ésser humà.»

El segon capítol, Munmany el dedica a l'anàlisi de la gestió del patrimoni literari. De fet, ella era, sense dubte, una de les persones més indicades per emprendre aquesta labor ja que, com hem assenyalat abans, durant anys s'hi ha dedicat, especialment des de la Casa Museu Verdager de Folgueroles. Hi tracta de la importància que les propostes que es facin des dels centres de gestió individuals o bé des d'Espais Escrits (Xarxa del Patrimoni Literari Català) incideixin especialment en dos segments socials de vital importància: el turístic, sobretot per la significació econòmica que pot tenir en el desenvolupament de la xarxa, i l'escolar o educatiu, que, com ja hem dit, depèn molt dels programes per ensenyar literatura i de quina manera s'apliquen o, simplement, es desapliquen.

La tercera part està dedicada a fer una comparativa molt útil de les gestions del patrimoni literari a Anglaterra i Catalunya. Novament, com passava en el primer capítol, la bibliografia consultada mostra una àvida voluntat de trobar una base teòrica sòlida per a valorar les diferents aportacions. En el cas anglès és especialment valuosa l'anàlisi que fa de la fixació de les primeres *blues plaques* i de les diferents cases museus que pren com a referència: les de Shakespeare a Stratford-on-Avon, la de les germanes Brontë a Haworth i el Monk's House de Virginia Woolf. En el cas català se centra només en els dos referents històrics de la Casa Museu Verdager a Folgueroles i la de la Fundació Josep Pla a Palafrugell. En aquest àmbit crec que hauria estat molt positiu que, en lloc de deixar de banda els centres de diferent tipus del país, que només enumera en nota a peu de pàgina, hi hagués fet una primera aproximació organitzativa i descriptiva per evidenciar quin és (era) l'estat de la qüestió de la gestió patrimonial a casa nostra, fortituds i mancances, sobretot respecte al cas anglès.

L'autora també es queda curta a l'hora de tractar el material que designem com a guies literàries. I no cal dir que allà on quedem més a l'escapça com a usuaris i lectors és d'una anàlisi aprofundida, tenint en compte que tant interessa a l'autora què es fa al món de l'ensenyament, del que amb les rutes literàries s'ha aconseguit en els instituts del país des que es van començar a practicar ja a finals de la dècada dels setanta amb Verdager i Pla a alguns instituts de Terrassa i Mataró. I com la seva pràctica s'ha estès de manera significativa, sobretot entre el professorat del País Valencià. En aquest sentit, hauria estat també útil referir-se a l'existència d'ençà 2013 de la xarxa Geografia literària 3.0, fundada per les universitats de València, Vic i Barcelona, que en aquests moments agrupa l'acció acadèmica de vuit universitats dels Països Catalans.

En el quart capítol, s'hi fa una valoració de la gestió del patrimoni literari català, a partir de l'esquema utilitzat per Sullà (2015) de les quatre etapes teòriques (d'emergència, de reconeixement, de consagració i, finalment, de perpetuació o canonització). Munmany les adequa a quatre àmbits de referència: vida i obra, institució & acadèmia, salvaguarda patrimonial i memòria i difusió social. La valoració va seguida d'unes reflexions finals, en què apunta algunes de les possibles línies futures de recerca, una de les quals lligada a l'anàlisi comparativa entre les diferents institucions d'autors que ja hem trobat a faltar en la incursió que hi feia al capítol 3 amb la Casa Museu de Verdager i la Fundació Josep Pla. Aquesta part es tanca amb una força exhaustiva bibliografia.

El llibre es clou amb un setè apartat dedicat a reproduir les entrevistes que l'autora feu a set especialistes en els camp de gestió i acadèmics del país. Les seves opinions i posicionaments foren, en bona part, incorporats de manera útil en els diferents capítols.

Tal com hem dit de bon començament, aquesta col·lecció i aquest primer lliurament ens feien falta. Benvinguts siguin. Tanmateix, ens calen noves reflexions més aprofundides i diverses que comencin a bastir un primer estadi de reflexió teòrica que enriqueixi i impulsi nous assoliments en el camp de la geografia literària que es practica en el nostre país.

Llorenç SOLDEVILA I BALART
Universitat de Vic
Universitat Central de Catalunya

MURGADES, Josep (2018): *Escrits sobre Fabra*. Lleida: Pagès editors, 296 p.

Josep Murgades ens ofereix un conjunt de deu textos entorn de diversos aspectes de la tasca codificadora de la llengua catalana duta a terme per Pompeu Fabra. Tots els textos, tret del primer, havien estat prèviament publicats, en revistes, volums col·lectius o actes de congressos. Tenir-los ara aplegats resulta francament còmode per a qui vulgui conèixer la feina de Murgades en el camp del fabrisme. A més, val la pena de dir per començar, com a primera nota laudatòria del volum, que el lector agraeix que a l'inici de cada capítol es consignin acuradament el lloc i data de l'exposició oral del text, i les dades de la seva primera edició. No és infreqüent que en llibres que recullen estudis dispersos resulti laboriós arribar a saber on i quan es van publicar primerament els diferents treballs.

Com a conjunt, els textos se situen en l'àmbit del que seria l'enquadrament sociopolític i sociocultural de l'obra de Fabra —l'autor utilitza l'expressió «aportació de Fabra com a teòric de la cultura de la llengua»—, un àmbit en el qual Murgades ha excel·lit com a investigador, especialment amb el llibre, escrit en col·laboració amb Xavier Lamuela, *Teoria de la llengua literària segons Fabra* (1984), una obra fonamental que —malgrat els premis que va obtenir en el seu moment i que es tracta sens dubte d'una obra prou citada— no sabem si la comunitat estudiosa ha arribat a entendre i valorar prou.

El primer text, «La (re)invenció d'una llengua: Pompeu Fabra» (p. 17-31), que és el text d'una sessió de seminari impartida el 2014 a la Queen Mary University de Londres (com s'ha dit, l'únic text del volum fins ara inèdit), constitueix precisament un bon resum i una bona actualització dels plantejaments que subjauen al llibre *Teoria de la llengua literària segons Fabra* ara tot just esmentat. Murgades insisteix en el caràcter *construït* de les nacions, les cultures nacionals i les llengües de cultura. També, per tant, en el cas català; però també, per descomptat, en el cas espanyol. La qüestió, doncs, al capdavant, no és la lluita per determinar si la llengua i la nació catalanes són realitats naturals o no, sinó la de demostrar la legitimitat que té una comunitat lliure per elaborar el seu propi «artifici».

El segon estudi, «Fabra, el naturalisme previ a l'arbitrarietat» (p. 33-47), aparegut primerament a Josep M. Domingo i Anna Llovera (ed.): *De realisme. Aproximacions i testimonis* (Lleida: Punctum, 2013, p. 105-17), continua en la mateixa línia d'anàlisi: la compatibilitat entre el treball empirista de Fabra com a neogramàtic i la seva feina com a constructor d'un estàndard. Murgades aprofita l'avinentsa d'un simposi sobre realisme per fer notar, en primer lloc, que la feina del jove Fabra respon plenament a les coordenades històriques i culturals del moment; i, en segon lloc, per mostrar que només des de la lucidesa d'una aproximació empirista i descriptivista als fets lingüístics és possible després treballar amb l'«arbitrarietat» que demana l'activitat normativa. Amb una arbitrarietat conscient, al servei d'un projecte polític assumit amb llibertat, Fabra codifica la varietat estàndard del català sense sentir-se empès per la força del prejudici anticastellanitzant, però també sense atendre el prejudici contrari: el prejudici castellanitzant, la convicció sovint inconscient (i acomplexada) que el català només pot ser una llengua de cultura en la mesura que segueixi les rutines i els tics del castellà literari.